

DOI: 10.35774/app2026.02.093
УДК 342.922:351.9(477)

Олег Рой,

адвокат, кандидат юридичних наук,
докторант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького Національної академії
наук України.

ORCID: <http://orcid.org/0009-0007-3474-0874>

Сергій Юрко,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри історії та права Черкаського
державного технологічного університету.

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5960-6096>

ПРЕЦЕДЕНТНА ПРАКТИКА СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ОСКАРЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ АКТІВ

Статтю присвячено є теоретичному узагальненню основних правових позицій, сформованих у прецедентній практиці Суду Європейського Союзу та Європейського суду з прав людини щодо адміністративного оскарження індивідуальних актів, а також їх значення у розрізі євроінтеграційних процесів в Україні. Інститут адміністративного оскарження індивідуальних актів є одним із головних форм захисту прав, свобод та законних інтересів приватних осіб у відносинах із адміністративними органами у сучасних правових системах. Водночас, тривалий час досудовий порядок перегляду рішень сприймався в Україні переважно як формальна, малоефективна процедура, що лише відкладає процес судового захисту. Внаслідок активного реформування адміністративного законодавства, зокрема, у частині реалізації Закону України «Про адміністративну процедуру», актуалізується питання чіткого визначення меж, змісту та критеріїв ефективності адміністративного оскарження. Орієнтирами для розгляду цього питання має стати прецедентна практика Суду ЄС та ЄСПЛ.

Методологічну основу роботи становить порівняльно-правовий метод, який дозволив зіставити підходи обох судових інституцій та формально-юридичний аналіз текстів судових рішень.

У результаті дослідження з'ясовано, що практика ЄСПЛ оцінює ефективність досудового перегляду у контексті права на справедливий суд (стаття 6 ЄКПЛ), права на ефективний засіб правового захисту (ст. 13 ЄКПЛ) та ст. 35 (вичерпання національних засобів правового захисту) Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. У свою чергу, Суд ЄС акцентує увагу на принципах доброго адміністрування (good administration), правової визначеності та обов'язкової вмотивованості рішень адміністративних органів. Авторами доведено, що практика обох судів не суперечить одна одній, є взаємодоповнюючою та формує єдиний європейський підхід адміністративного захисту прав фізичних і юридичних осіб. На основі проведеного дослідження зроблено висновки, що ефективна процедура адміністративного оскарження має базуватися на принципах неупередженості, оперативності, вмотивованості та забезпеченні права особи бути вислуханою.

Ключові слова: індивідуальний акт, добре врядування, належне адміністрування, адміністративне оскарження, адміністративна процедура.

Roy O., Yurko S.

Case law of the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights in the field of administrative appeals against individual acts

This article is devoted to a theoretical overview of the key legal positions established in the case law of the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights regarding administrative appeals against individual acts, as well as their significance in the context of Ukraine's European integration processes. The institution of administrative appeals against individual acts is one of the main forms of protection of the rights, freedoms and legitimate interests of private individuals in their relations with administrative bodies in modern legal systems. At the same time, for a long time, the pre-trial procedure for reviewing decisions was perceived in Ukraine primarily as a formal, ineffective procedure that merely delays the process of judicial protection. As a result of active reform of administrative legislation, in particular regarding the implementation of the Law of Ukraine «On Administrative

© Олег Рой, Сергій Юрко, 2026

Procedure», the issue of clearly defining the scope, content and criteria for the effectiveness of administrative appeals has become topical. The case law of the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights should serve as a guide for considering this issue.

The methodological basis of this work is the comparative legal method, which has enabled a comparison of the approaches of both judicial institutions, alongside a formal legal analysis of the texts of judicial decisions. The study found that the practice of the ECHR assesses the effectiveness of pre-trial review in the context of the right to a fair trial (Article 6 of the ECHR), the right to an effective remedy (Article 13 of the ECHR) and Article 35 (exhaustion of domestic remedies) of the European Convention. For its part, the Court of Justice of the European Union emphasises the principles of good administration, legal certainty and the obligation for administrative bodies to state reasons for their decisions. The authors demonstrate that the case law of both courts is not contradictory but complementary, and forms a unified European approach to the administrative protection of the rights of natural and legal persons. Based on the research conducted, it is concluded that an effective administrative appeal procedure must be based on the principles of impartiality, expediency, reasoned decisions and the guarantee of the right to be heard.

Keywords: individual act, good governance, due administration, administrative appeal, administrative procedure.

Постановка проблеми. Процес інтеграції України до європейського політичного, економічного та правового простору є визначальним вектором сучасного державотворення, який закріплений на рівні Конституції [1]. Отримання Україною статусу країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу (далі – ЄС) має наслідком зміну постановки питання гармонізації національного законодавства із стандартами ЄС з площини абстрактних дискусій в площину прагматичної та інтенсивної роботи. Не зважаючи на прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» на практиці залишаються невирішеними питання дотримання принципу належного врядування, важливим елементом якого є ефективний механізм адміністративного оскарження індивідуальних актів. Особливого значення у цьому контексті набуває практика Суду Європейського Союзу та Європейського суду з прав людини. Дослідження відповідної прецедентної практики є необхідним для вдосконалення національного законодавства та правозастосовної діяльності органів публічної адміністрації в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання адміністративного оскарження індивідуальних актів, забезпечення права на ефективний засіб правового захисту та впливу європейських стандартів на адміністративне право перебувають у центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Значний внесок у дослідження адміністративної процедури та адміністративних актів зробили В. Тимошук, Р. Мельник, Ю. Битяк, Т. Коломєць, І. Бойко, які обґрунтували необхідність формування людиноцентричної моделі публічного адміністрування та впровадження ефективних позасудових механізмів захисту прав приватних осіб. Окремо слід відзначити дослідження європейських стандартів у сфері оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень, що здійснено Д. Лученком [2, с. 51–66]. Водночас, у вітчизняній адміністративно-правовій науці значно більша увага традиційно приділяється практиці Європейського суду з прав людини, положення якої безпосередньо застосовуються судами України відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Водночас, прецедентна практика Суду Європейського Союзу залишається недостатньо дослідженою у вітчизняній правовій доктрині. Також досить мало уваги приділено компаративним дослідженням цих двох основних європейських судових інституцій.

Мета статті полягає у компаративному аналізі прецедентної практики Суду Європейського Союзу та Європейського суду з прав людини у сфері адміністративного оскарження індивідуальних актів, визначенні сформованих ними правових стандартів, а також з'ясуванні можливостей їх імплементації у національне законодавство та практику його застосування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода) не передбачає спеціальних норм, які б регламентували стандарти в сфері адміністративного оскарження актів адміністративних органів. Водночас Угода містить щонайменше три місця, де закріплюються зальне значення адміністрування.

По-перше, преамбула Угоди закріплює, що Сторони «віддані тісним і тривалим відносинам, які ґрунтуються на спільних цінностях, а саме: на повазі до демократичних принципів, верховенства права, доброго урядування, прав людини і основоположних свобод, у тому числі прав осіб, які належать до національних меншин, недискримінації осіб, які належать до меншин, і повазі до різноманітності, людської

гідності та відданості принципам вільної ринкової економіки, які сприяють участі України в Європейських політиках» [3]. Зважаючи на важливість ідеологічного та аксіологічного значення преамбули, можна зробити висновок, що «добре врядування» займає одне із головних місць в системі цінностей ЄС і навіть передує в переліку правам людини.

По-друге, ст. 3 Угоди передбачає, що «належне урядування» є одним із головних принципів для посилення відносин між Сторонами [3]. В цій статті принцип «належного врядування» зазначений одразу після принципів ринкової економіки та верховенства права, що також підкреслює його важливе значення.

По-третє, п. 2 ст. 2 ст. 4 Угоди визначає однією із цілей політичного діалогу між Сторонами зміцнення поваги до «доброго врядування» [3].

Слід відмітити, що україномовний текст Угоди містить термінологічну непослідовність, оскільки застосовує поняття «належне врядування» і «добре врядування». Водночас, англomовна версія Угоди передбачає лише термін «good governance».

У Європейському Союзі немає єдиного зведеного закону про адміністративну процедуру чи адміністративне оскарження, але країни-члени зобов'язані дотримуватися загальних європейських стандартів, які зокрема базуються на Хартії основоположних прав ЄС та прецедентної практики Суду Європейського Союзу (Court of Justice of the European Union).

Стаття 41 Хартії основоположних прав ЄС передбачає право на «добре адміністрування», яке дослідники вважають складовою частиною «доброго врядування» [4, с. 148]. Це право включає у себе право кожного:

- на розгляд своєї справи неупереджено, справедливо та у відповідні терміни установами, органами, офісами та агентствами Європейського Союзу.
- бути вислуханою до того, як будуть вжиті будь-які індивідуальні заходи, які могли б вплинути на неї чи на нього;
- на доступ до її файлів із дотриманням законних інтересів конфіденційності та професійної та ділової таємниці;
- вмотивованість рішень адміністрації;
- відшкодування збитків, завданих установами або її службовцями під час виконання своїх обов'язків відповідно до принципів, загальних для законодавства держав-членів [5].

Хоча формально норми ст. 41 Хартії адресовані інституціям самого ЄС, через практику Суду ЄС її стандарти проєктуються на національні органи, коли вони застосовують право ЄС.

Суд ЄС в цілому розглядає адміністративне оскарження як важливу складову права на добре адміністрування. Наприклад у справі C-73/16 «Петер Пушкар проти Фінансового управління Словачкої Республіки» (Peter Puskas v Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky and Kriminálny úrad finančnej spravy) [6], Суд ЄС визнав прийнятною практику обов'язкового попереднього адміністративного оскарження, яка наявна в деяких країнах ЄС. У цій справі пан Пушкар просив виключити своє ім'я зі списку осіб, яких Фінансове управління Словаччини вважало «підставними особами» у контексті стягнення податків, оскільки це завдало шкоди його доброму імені, гідності та діловій репутації. Водночас, скаржником не було використано адміністративних засобів оскарження, які в національному законодавстві Словаччини визначались як обов'язкові стосовно цих питань.

Суд ЄС дійшов висновку, що статтю 47 Хартії основних прав Європейського Союзу (право на ефективний засіб правового захисту та на справедливий судовий розгляд) слід тлумачити таким чином, що вона не перешкоджає застосуванню національного законодавства, яке унеможливорює звернення до суду особи, яка стверджує, що її право на захист персональних даних було порушене, за умови попереднього вичерпання засобів правового захисту, доступних їй у національних адміністративних органах, за умови, що практичні механізми реалізації таких засобів правового захисту не впливають непропорційно на право на ефективний судовий захист. Суд ЄС наголосив, зокрема, щоб попереднє вичерпання доступних засобів правового захисту перед національними адміністративними органами не призводило до істотної затримки у відкритті судової справи і щоб воно передбачало зупинення строку позовної давності щодо відповідних прав та не пов'язувалося з надмірними витратами.

У справі 103/88 Фрателлі Констанцо проти муніципалітету Мілана (Fratelli Costanzo SpA v Comune di Milan) були порушені питання щодо скасування рішення муніципальної виконавчої ради Мілана про скасування тендеру, поданого Фрателлі Констанцо для контракту на виконання робіт і укладання відповідного контракту. Суд ЄС дійшов висновку, що адміністративні органи, у тому числі муніципальні органи влади, мають такий самий обов'язок, як і національний суд, застосовувати законодавство ЄС та утримуватися від

застосування положень національного законодавства, які суперечать їм [7]. Тобто в цьому рішенні закріплено верховенство права ЄС щодо національного законодавства країн-членів і підтверджено можливість фізичних та юридичних осіб оскаржувати адміністративні акти безпосередньо на підставі права ЄС.

Досить розгалуженою є практика Суду ЄС щодо застосування ст. 41 Хартії і принципу «доброго адміністрування». У справі C-277/11 «М.М. проти Міністра юстиції, рівності та правової реформи» (M. M. v Minister for Justice, Equality and Law Reform and Others) [8] скаргник, громадянин Руанди етнічної приналежності тутсі, подав заяву на надання притулку в Ірландії на підставі того, що якби він повернувся до своєї країни походження, то ризикував би бути притягнутим до відповідальності перед військовим судом за відкриту критику способу розслідування геноциду 1994 року. Скаргник стверджував, що він серйозно постраждав від цього геноциду, оскільки його батьки, троє його братів і одна з його сестер були вбиті. В подальшому він отримав студентську візу Ірландії у вересні 2006 року, а після закінчення навчання проводив дослідницьку роботу в приймаючій державі-члені щодо військових злочинів і геноциду. Після закінчення терміну дії скаргник подав заяву на надання притулку в Ірландії, але йому було відмовлено на тій підставі, що твердження про його переслідування в Руанді були визнані такими, що не заслуговують довіри. В цій справі Суд ЄС встановив порушення національної процедури Ірландії і її невідповідність ст. 41 Хартії, підтвердивши право бути заслуханим у тому сенсі, що заявник повинен мати можливість висловити свою думку до прийняття будь-якого рішення.

У справі C-269/90 «Мюнхенський технічний університет проти Головного митного управління Мюнхена» (Technische Universität München v Hauptzollamt München-Mitte) [9], яка стосувалась митних пілг для наукових інструментів, Суд ЄС висловив позицію щодо належного мотивування рішень адміністративних органів щодо скарг, що включає обов'язок компетентної установи ретельно та неупереджено вивчити всі відповідні аспекти окремої справи, право відповідної особи висловлювати свої погляди та приймати належним чином обґрунтоване рішення. Лише таким чином Суд може перевірити, чи були присутні фактичні та правові елементи, від яких залежить здійснення повноважень щодо оцінки. Виклад мотивів повинен чітко та недвозначно розкривати аргументацію, якої дотримується орган, який прийняв відповідне рішення таким чином, щоб зацікавлені особи знали його суть і таким чином мали можливість захищати свої права в подальшому вже в суді.

На рівні Ради Європи захист громадянина у сфері оскарження адміністративних актів є частиною захисту фундаментальних прав та свобод громадянина, утвердження яких, є одним з основних завдань, визначених у статуті Ради Європи (ст. 3) [10]. Комітет міністрів Ради Європи включив дослідження з питань захисту громадянина від актів адміністративних органів до програми роботи організації ще в 1970 році. У 1971 році було засновано підкомітет Європейського комітету з правової співпраці (CDCJ), який проводив дослідження щодо захисту осіб відносно адміністративних актів. Попри різницю між правовою й адміністративними системами держав-членів, CDCJ відзначив значну схожість поглядів на фундаментальні принципи, на яких повинні базуватися правила адміністративних процедур, розроблені для такого захисту.

На теперішній час в межах Ради Європи прийнято декілька актів у цій сфері.

1. Резолюція (77) 31 «Про захист особи відносно актів адміністративних органів» від 28 вересня 1977 року. Резолюція визначає «адміністративний акт», як будь-який окремий захід або рішення, прийняте в рамках здійснення державного управління та безпосередньо впливає на права, свободи або інтереси фізичних чи юридичних осіб. Також встановлюються принципи, які всі держави-члени приймають як загальні мінімальні стандарти. Тому ніщо в цій резолюції не заважає державі перевищити цей мінімум і визнати додаткові або ширші права та гарантії для захисту осіб відносно адміністративних актів. Зокрема передбачено такі принципи:

- право бути вислуханим;
- доступ до інформації;
- допомога та представництво;
- виклад мотивів;
- зазначення засобів правового захисту [11].

Всі ці засади вже імplementовані в Законі України «Про адміністративну процедуру».

2. Рекомендація № R (80) 2 Комітету міністрів «Про здійснення дискреційних повноважень адміністративними органами» від 11 березня 1980 року [12]. Термін «дискреційні повноваження» у розумінні Рекомендації означає повноваження, які залишають адміністративному органу певний ступінь свободи щодо прийняття рішення, дозволяючи йому обирати з-поміж кількох юридично допустимих рішень те, яке він вважає більш відповідним. Рекомендація встановлює принципи, яких орган має дотримуватися під час

використання дискреційних повноважень і ці принципи враховано у ч. 3 ст. 6 Закону України «Про адміністративну процедуру».

3. Рекомендація № R (87) 16 «Про адміністративні процедури, які зачіпають велику кількість осіб» від 17 вересня 1987 року [13]. Ця рекомендація присвячена «зацікавленими особам» у зв'язку з ненормативними адміністративними рішеннями, які можуть зачіпати права і свободи великої кількості осіб, а саме:

- великої кількості осіб, яким адресовано адміністративний акт;
- великої кількості осіб, на індивідуальні права, свободи чи інтереси яких може вплинути адміністративний акт, навіть незважаючи на те, що він їм не адресований;
- великої кількості осіб, які, згідно з національним правом, мають право заявити про певний колективний інтерес, на який може вплинути адміністративний акт.

Якщо уважно порівняти третю категорію осіб із рекомендації Ради Європи з положеннями Закону України «Про адміністративну процедуру» [14], то можна зробити висновок, що вона прямо не передбачена національним законодавством як суб'єкт оскарження. Закон України «Про адміністративну процедуру» виходить не із концепції колективного інтересу, а з позиції індивідуального правового інтересу при визначенні поняття «заінтересованих осіб», що певною мірою звужує коло суб'єктів в національному праві у сфері адміністративних процедур.

4. Рекомендація № Rec (2003) 16 «Про виконання адміністративних рішень та судових рішень в галузі адміністративного права» від 9 вересня 2003 року [15]. Рекомендація підкреслює, що адміністративні рішення повинні виконуватися ефективно та у розумний строк. У Законі «Про адміністративну процедуру» це реалізовано частково через положення про обов'язковість адміністративного акту та його набрання чинності, а також через правила доведення рішення до відома адресата. Проте детальна процедура примусового виконання адміністративних актів у законі відсутня, оскільки ці питання регулюються іншими актами законодавства.

5. Рекомендація (2007) 7 Комітету міністрів «Про належне адміністрування» від 20 червня 2007 року. Секція 1 Рекомендації стосується загальних принципів управління, але секція 2 і 3 безпосередньо пов'язана із правилами, що регулюють адміністративні рішення і їх оскарження. Рекомендація прямо вказує на можливість запровадження обов'язкового оскарження перед зверненням до суду (ч. 2 ст. 22) [16]. Передбачено, що органи державної влади мають надавати приватним особам розумний час для виконання покладених на них зобов'язань, за винятком невідкладних випадків, коли вони належним чином зазначають причини цього. Слід сказати, що це положення нереалізоване належним чином в Україні у процедурі виконавчого провадження при виконанні індивідуальних актів деліктного характеру.

Діяльність Ради Європи у цій сфері здебільшого мала «м'який» характер і супроводжувалась лише встановленням загальних мінімальних стандартів у сфері адміністративних процедур оскарження залишаючи державам значну свободу розсуду у цих питаннях та не порушуючи їх суверенітет.

Практика ЄСПЛ в частині оскарження індивідуальних актів в основному здійснюється через призм ст. 6 (право на справедливий суд), ст. 13 (право на ефективний засіб юридичного захисту) та ст. 35 (вичерпання національних засобів правового захисту) Євроконвенції [17].

Зокрема, у справі «Олександр Волков проти України» [18], заявник скаржився на порушення його прав за Конвенцією під час його звільнення з посади судді Верховного Суду України. ЄСПЛ дійшов висновку, що ніщо не заважає назвати «судом» конкретний національний орган, який не входить до судової системи, для цілей встановлення його відповідності критеріям, викладеним у справі «Вільхо Ескелайнен та інші проти Фінляндії». Адміністративний або парламентський орган за певних умов може вважатися «судом» у матеріально-правовому значенні цього терміну, що призведе до можливості застосування статті 6 Конвенції до спорів державних службовців. ЄСПЛ підсумував, що вирішуючи справу заявника та виносячи обов'язкове для виконання рішення, Вищої Ради Юстиції, парламентський комітет та пленарне засідання парламенту разом виконували функцію суду.

У справі «Ле Конт, Ван Левен и Де Мейер проти Бельгії» ЄСПЛ дійшов висновку, що хоча стаття 6 п. 1 гарантує «право на суд», держави-члени, тим не менш, не зобов'язані обмежувати розгляд правових спорів процедурою, кожен етап якої повинен відбуватися в «судах» відповідно до встановлених правил [19]. Попереднє втручання адміністративних або корпоративних органів і навіть а fortiori юрисдикційних органів, які не в усьому відповідають усім необхідним вимогам, може виявитися виправданим у зв'язку з вимогами гнучкості та ефективності, цілком сумісними із захистом прав людини. ЄСПЛ констатував, що це відповідає правовій традиції багатьох країн-членів Ради Європи.

Водночас, у справі «Ляндер проти Швеції» ЄСПЛ зазначив, що засіб захисту, передбачений ст. 13 Євроконвенції, повинен бути ефективним як в теорії, так і на практиці. Якщо адміністративний орган, який розглядає скаргу, не має достатньої незалежності від органу, що ухвалив початкове рішення, або не має повноважень надати належне відшкодування, то таке адміністративне оскарження не є ефективним. ЄСПЛ наголосив, що державний орган, згаданий у статті 13, не обов'язково має бути судовим, але якщо він не є таким, його повноваження та гарантії, що надаються, повинні бути достатніми для визначення ефективності засобу судового захисту [20].

Висновки. Отже, впровадження Закону України «Про адміністративну процедуру» вимагає кардинального переосмислення практики розгляду скарг суб'єктами владних повноважень. Орієнтиром для цього може стати практика європейських судових інституцій, серед яких ключове місце займає Суд ЄС та ЄСПЛ.

ЄСПЛ передусім розглядає процедуру адміністративного оскарження в контексті дотримання прав людини, зокрема ст. 6 (право на справедливий суд), ст. 13 (право на ефективний засіб юридичного захисту). При цьому, якщо національне законодавство робить досудовий порядок перегляду обов'язковим, воно не має права перетворювати його на формальний бар'єр, який штучно обмежує чи надмірно затягує подальший доступ особи до незалежного правосуддя. Суд ЄС більшою мірою звертає увагу на матеріально-процесуальних аспектах концепції належного врядування (good administration). У межах цієї доктрини адміністративний орган, який розглядає скаргу щодо індивідуального акту наділяється квазісудовими повноваженнями. Він має забезпечити особі реальну можливість бути вислуханою, надати їй безперешкодний доступ до матеріалів справи та детально мотивувати своє фінальне рішення. Загалом, практика Суду ЄС та ЄСПЛ у сфері адміністративного оскарження індивідуальних актів не суперечить одна одній, а є взаємодоповнюваною і формує спільний фундамент європейського правового простору.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 17.05.2026).
2. Лученко Д. В. Європейські стандарти у сфері оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень. *Lex Portus*. 2017. № 5. С. 51–66.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Міжнародний документ від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 15.05.2026).
4. Школик А. Концепція доброго адміністрування та її вплив на адміністративно-процедурне законодавство. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2018. Вип. 66. С. 138–146.
5. Хартія основоположних прав Європейського Союзу від 07.12.2000. *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2012. С 326/391. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524 (дата звернення: 18.05.2026).
6. Judgment of the Court (Second Chamber) of 27 September 2017. Peter Puškár v Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky and Kriminálny úrad finančnej správy. Case C-73/16. ECLI:EU:C:2017:725. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62016CJ0073> (дата звернення: 19.05.2026).
7. Judgment of the Court of 22 June 1989. Fratelli Costanzo SpA v Comune di Milano. Reference for a preliminary ruling: Tribunale amministrativo regionale della Lombardia - Italy. Case 103/88. ECLI:EU:C:1989:256. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61988CJ0103> (дата звернення: 20.05.2026).
8. Judgment of the Court (First Chamber) of 22 November 2012. M. M. v Minister for Justice, Equality and Law Reform and Others. Reference for a preliminary ruling from the High Court (Ireland). Case C-277/11. ECLI:EU:C:2012:744. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62011CJ0277> (дата звернення: 19.05.2026).
9. Judgment of the Court of 21 November 1991. Technische Universität München v Hauptzollamt München-Mitte. Reference for a preliminary ruling: Bundesfinanzhof - Germany. Case C-269/90. ECLI:EU:C:1991:438. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61990CJ0269> (дата звернення: 18.05.2026).
10. Статут Ради Європи від 05.05.1949 (Лондон). Посольство України в Королівстві Бельгія та у Великому Герцогстві Люксембург : офіційний сайт. URL: <https://coe.mfa.gov.ua/pro-radu-yevropi/2558-statute> (дата звернення: 18.05.2026).

11. Protection of the individual in relation to the acts of administrative authorities : Resolution (77) 31 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 28 September 1977 and explanatory memorandum. URL: <https://search.coe.int/cm> (дата звернення: 20.05.2026).
12. Concerning the exercise of discretionary powers by administrative authorities : Recommendation No. R (80) 2 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 11 March 1980. URL: <https://search.coe.int/cm> (дата звернення: 21.05.2026).
13. On administrative procedures affecting a large number of persons: Recommendation No. R (87) 16 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 17 September 1987. URL: <https://search.coe.int/cm> (дата звернення: 21.05.2026).
14. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20> (дата звернення: 22.05.2026).
15. On the enforcement of administrative decisions and judicial decisions in the field of administrative law : Recommendation No. Rec(2003)16 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 9 September 2003. URL: <https://search.coe.int/cm> (дата звернення: 22.05.2026).
16. On good administration : Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to member states on 20 June 2007. URL: <https://www.refworld.org/legal/resolution/coeministers/2007/119627> (дата звернення: 20.05.2026).
17. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 (з наступними змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 20.05.2026).
18. Справа «Олександр Волков проти України» : Рішення Європейського суду з прав людини від 09.01.2013 (заява № 21722/11). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115844> (дата звернення: 22.05.2026).
19. Case of Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium : Judgment of the European Court of Human Rights of 23 June 1981 (Applications nos. 6878/75; 7238/75). Series A no. 43. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57519> (дата звернення: 21.05.2026).
20. Case of Leander v. Sweden : Judgment of the European Court of Human Rights of 26 March 1987 (Application no. 9248/81). Series A no. 116. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57519> (дата звернення: 21.05.2026).

References

1. *Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 roku № 254k/96-VR. [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996 No. 254k/96-VR]* (1996). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp> [in Ukrainian].
2. Luchenko, D. V. (2017). *Yevropeiski standarty u sferi oskarzhennia rishen, dii abo bezdiialnosti subiektiv vladnykh povnovazhen [European standards in the field of appealing decisions, actions or omissions of public authorities]. Lex Portus*, 5, 51–66 [in Ukrainian].
3. *Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikh derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part]* (2014). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 [in Ukrainian].
4. Shkolyk, A. (2018). Kontsepsiia dobroho administruvannia ta yii vplyv na administrativno-protsedurne zakonodavstvo [The concept of good administration and its influence on administrative procedural legislation]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia yurydychna - Journal of Lviv University. Law Series*, 66, 138–146 [in Ukrainian].
5. Charter of Fundamental Rights of the European Union. (2012). *Official Journal of the European Union*, C 326, 391–407. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524 [in English].
6. *Judgment of the Court (Second Chamber) of 27 September 2017. Peter Puškár v Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky and Kriminálny úrad finančnej správy*, Case C-73/16, ECLI:EU:C:2017:725. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62016CJ0073> [in English].
7. *Judgment of the Court of 22 June 1989. Fratelli Costanzo SpA v Comune di Milano*, Case 103/88, ECLI:EU:C:1989:256. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61988CJ0103> [in English].

8. *Judgment of the Court (First Chamber) of 22 November 2012. M. M. v Minister for Justice, Equality and Law Reform and Others*, Case C-277/11, ECLI:EU:C:2012:744. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62011CJ0277> [in English].
9. *Judgment of the Court of 21 November 1991. Technische Universität München v Hauptzollamt München-Mitte*, Case C-269/90, ECLI:EU:C:1991:438. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61990CJ0269> [in English].
10. *Statut Rady Yevropy [Statute of the Council of Europe]* (1949). Retrieved from <https://coe.mfa.gov.ua/pro-radu-yevropi/2558-statute> [in Ukrainian].
11. Committee of Ministers of the Council of Europe (1977). *Protection of the individual in relation to the acts of administrative authorities: Resolution (77) 31 adopted on 28 September 1977 and explanatory memorandum*. Retrieved from <https://search.coe.int/cm> [in English].
12. Committee of Ministers of the Council of Europe (1980). *Concerning the exercise of discretionary powers by administrative authorities: Recommendation No. R (80) 2 adopted on 11 March 1980*. Retrieved from <https://search.coe.int/cm> [in English].
13. Committee of Ministers of the Council of Europe (1987). *On administrative procedures affecting a large number of persons: Recommendation No. R (87) 16 adopted on 17 September 1987*. Retrieved from <https://search.coe.int/cm> [in English].
14. Pro administratyvnu protseduru: Zakon Ukrainy vid 17 liutoho 2022 roku № 2073-IX [On Administrative Procedure: Law of Ukraine No. 2073-IX of February 17, 2022] (2022). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20> [in Ukrainian].
15. Committee of Ministers of the Council of Europe (2003). *On the enforcement of administrative decisions and judicial decisions in the field of administrative law: Recommendation Rec(2003)16*. Retrieved from <https://search.coe.int/cm> [in English].
16. Committee of Ministers of the Council of Europe (2007). *Recommendation CM/Rec(2007)7 to member states on good administration*. Retrieved from <https://www.refworld.org/legal/resolution/coeministers/2007/119627> [in English].
17. *Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]* (1950). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 [in Ukrainian].
18. Case of Oleksandr Volkov v. Ukraine (Application No. 21722/11). (2013, January 9). *European Court of Human Rights*. Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115844> [in English].
19. Case of Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium (Applications Nos. 6878/75 & 7238/75) (1981, June 23). *European Court of Human Rights*, Series A, No. 43. Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57519> [in English].
20. *Case of Leander v. Sweden* (Application No. 9248/81) (1987, March 26). *European Court of Human Rights*, Series A, No. 116. Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57519> [in English].

Стаття надійшла 28.05.2026

Стаття прийнята до друку 29.06.2026

Опубліковано 31.08.2026